II. Děje-li se klamání úřadu lstivým předstíráním nebo jednáním s úmyslem, aby někdo, ať stát, obec neb jiná osoba na svém majetku neb jiných právech škodu vzala, jest jednání takové podvodem. (§ 197 po př. § 461 tr. z.) Škoda nemusí býti materielní, stačí tu úmyslné poškození veřejného práva dohledu. Křivě složené svědectví před správním úřadem za účelem obmezení jeho trestní pravomoci netrestá se dle § 320 lit. e tr. z., nýbrž jako přestupek (§§ 197, 205 a 461 tr. z.), po případě, přistupuje-li k tomu předpokládání § 200 tr. z., jako zločin podvodu. (Nál. plen. ze dne 23. května 1889 č. 3167, Novák 1264.) Jako přestupek podvodu trestá se odpykání přisouzeného trestu osobou, která klamně za odsouzeného se vydala. (Nál. ze dne 16. prosince 1875 č. 6170, Novák č. 94..

III. V ostatních případech podléhá klamání úřadů, jmenovitě též t. zv. klamné hlášení ustanovením § 320 lit. e tr. z. Vedle přestupku § 320 e. může takové trestní jednání zakládati skutkovou povahu podvodu. Tak podrobeny jsou soudnímu posouzení nesprávná hlášení, kterých se dopustí lázeňský host na lístku ohlašovacím za účelem neoprávněného snížení dávek správě lázeňské náležejících, při kterémžto posouzení nutno vzíti zřetel vedle § 461 tr. z. na ustanovení § 320 lit. e. (Nál. ze dne 30. října 1890 č. 10317, Novák č. 1375.) Úmysl oklamati úřad není nutným požadavkem tohoto přestupku (II. odst. § 320. e.), nýbrž toliko přitěžující okolností. (Nál. ze dne 25. listopadu 1887 č. 11003, Novák č. 1111.) Naproti tomu jest nutno, aby pachatel hleděl positivní činností, klamným udáním, úřad obelstíti. Pouhé pasivní třeba předpisům odporující počínání nezakládá ještě skutkovou povahu přestupku § 320 lit. e. tr. z. a podlehá, pokud jsou tu všechny žádané náležitosti, pouze poljcejnímu stíhání. (Nál. ze dne 5. června 1885 č. 3610, Novák č. 787.)

Předmětem klamání může býti každý úřad, pokud vykonává výsostní práva státu, aneb pokud na základě bezprostředního neb jiného veřejného nařízení jest povinen obstarávati záležitosti vládní. (§ 101 tr. z.) Tak klamná udání před úřady živnostenskými, četnictvem atd. Kdo, jsa pro trestní čin stíhán, orgánu bezpečnostního úřadu klamné jméno udá, dopouští se přestupku § 320 lit. e. tr. z. (nál. ze dne 9. března 1883 č. 419, Novák č. 530.) Přestupek tento trestá se vězením v trvání ode tří dnů do jednoho měsíce, při úmyslném klamání žalářem stejného trvání. Ukáže-li se toho potřeba vzhledem k okolnostem neb k osobě pachatelově, může tento po odbytém trestu z místa a je-li cizincem, po případě i ze všech království a zemí na říšské radě zastoupených býti vypovězen.

Kláštery.

Kláštery jsou církevně schválené duchovní korporace, jichž členové buď slavnostním slibem, anebo určitými nařízeními vázáni jsou za společnými, zásadně náboženskými účely se spolčovati a jim výhradně se věnovati.

I. Právo církevní zná rozličná náboženská společenstva. Nejsou pak společenstva tato naprosto členy hierarchie, nýbrž jen konkretním prostředkem ku dosažení účelu církve v užším kruhu.

Vznik klášterů spadá do 3. století a sluší hlavně v poustevnickém způsobu života Pavla a Antonína, jakož i ve spojení se egyptských poustevníků Panochiem († 348) počátek jich spatřovati. Místa, kde podobný život byl veden, nazývána byla coenobia, monasteria; v Německu pak dostalo se jim jména »Klöster« (kláštery), což patrně od latinského slova »claustrum« odvozeno jest. Členy mohli býti dle stanov buď muži

nebo ženy; kláštery mužské skládaly se pak buď výhradně z duchovních, nebo z duchovních a laikův.

Rozeznáváme:

1. Řády mnišské (monachia, monasteria, conventus), jichž členy nejen duchovní, ale i laikové býti mohou.

2. Kongregace duchovních řeholních, jichž členy pouze duchovní býti mohou; laiků se tu užívá jen jako sil služebních. Ve skutečnosti přijaly však nyní všechny řády tuto zásadu.

3. Řády rytířské. U těchto jest hlavní podmínkou členství stav rytířský. Klerikové stavu měšťanského mohou jen jako členové asylující duchovní správu vésti.

Každý řád, má-li uveden býti v život, má zapotřebí schválení stanov papežem, kteréžto schválení ovšem předpokládá, že slib, jejž členové řádů složili, jest neodvolatelným a po celý život závazným (vota solemnia). Náboženské společnosti, jichž členové nesložili podobného slibu, nýbrž pouze slib dočasný, a které papežem buď vůbec schváleny nebyly, aneb aspoň ne jako řády, tvoří jen t. zv. kongregace a zovou se »Quasi regulares«.

4. Bratrstva (confraternitates) jsou společenstva mající za účel členům svým konáním určitých dobrých skutků, modlitbami, podporováním církevních misionářův, osvobozováním otrokův a zajatcův, ošetřováním chudých a nemocných a p. příležitosť poskytnouti, by jistěji cíle církevního dosáhnouti mohli. I tato bratrstva jsou rozličná a mohou pouze na laiky omezena býti, mohou však i kněze za členy přijímati. Postavení a práva jejich upravena jsou jich stanovami.

Od řádů, jakož i od kongregací rozeznávají se bratrstva:

a) Nedostatkem společného života (vita communis). Žije-li bratrstvo společně, není více bratrstvem, nýbrž congregací quasi regularis.

b) Absolutní svobodou vystoupení.

c) Naprostou nemožností donucovati členy ku konání bratrských povinností. Bratrstva stojí v církevním ohledu úplně pod mocí ordinaria; tomuto přísluší právo bratrstvo zrušiti, ač není-li tu nějakého papežského privilegia.

Vzhledem k forum ecclesiae mohou bratrstva jen tehdy býti za korporace považována, připojí-li se k některému řádu jako pars annexa i s kostelem, anebo jsou-li výslovně za takové uznány. Pouze v tomto případě považuje se jmění jejich za jmění církevní.

II. Rakouské právo církevní.

Kláštery v Rakousku ve vývinu svém nikdy se valně od postupu dějin neodchýlily. Správa státní vindikovala si nejen právo zákonodárství, ale i ingerenci na poli církevním i náboženském, pokud ovšem toto nebylo povahy dogmatické.

Proudy proti klášterům směřující přicházely nejen v Rakousku, nýbrž v celé Evropě stále více a více ku platnosti a sekularisace klášterů za doby císaře Josefa II. nebyla úkazem v Evropě ojedinělým.

Platné právo přijalo zásadu, že volný vývin klášterův a celé jich zařízení ve svém rozsahu a důležitosti státního dohledu vyžaduje.

S osnovou zákona o upravení vnějších právních poměrů církve katolické předložena byla i osnova zákona o vnějších právních poměrech klášterů k příslušnému prozkoumání, jež však dosud platnosti zákona nenabyla. Zůstává tedy dosud pro kláštery v platnosti nař. min. kultu a vyuč.

a min. spravedlnosti ze dne 13. června 1858 č. 90 ř. z. Nařízení toto upravuje náležitosti zákonné existence duchovních řádův a kongregací, jakož i podmínky, jichž při právních činech řádům a kongregacím jest šetřiti, a obsahuje též předpisy o zakládání nových řádův a kongregací.

Biskup, v jehož dioecési nový řád založen býti má, má o úmyslu tom vyrozuměti politickou správu země, jakož i subsistenční prostředky vykázati, a neexistuje-li řád ten v Rakousku dosud dle práva, o církevním potvrzení, účelu a zařízení tohoto společenstva s přiložením stanov zprávu dáti.

Jde-li o založení konventů církevních, řádů nebo kongregací, jež v Rakousku již po zákonu platně existují, jest politická zemská správa zmocněna, není-li tu zvláštních překážek, svolení uděliti, musí však ministerstvo kultu a vyučování o tom zpraviti. (Výn. min. kultu a vyuč. ze dne 28. listopadu 1866 č. 68.)

Jedná-li se o založení duchovní korporacee v Rakousku dosud dle zákona neexistující, nebo stojí-li zvláštní překážky založení tomu v cestě, jest celou záležitost předložiti ministerstvu kultu a vyučování, a v prvém případě jest si vyžádati nejvyššího rozhodnutí.

Konventy, jež po 5. listopadu 1855 založeny byly, musí dokázati, že založení jich stalo se za souhlasu vlády. Voliti opata dovoleno jest klášterům, jež opaty již před tím v čele měly, a které prokáží, že mají prostředky, aby opata způsobem stavu a důstojnosti jeho odpovídajícím vydržovati mohly. Volbě má předcházeti inventura. Všem orgánům, úřadům a osobám, jež při inventuře a volbě spolupůsobí, uloženo jest pečovati o urychlení těchto aktův. (Dvorní dekr. ze dne 6. července 1820 č. 19.635.) Volba opata budiž dle církevních předpisů předsevzata. Dekrety dv. kanc. ze dne 3. září 1804 č. 10.752 a ze dne 10. září 1805, ze dne 6. července 1820 č. 19.635 upravují obřadní stránku voleb těchto.

III. Správa jmění klášterního řídí se příslušnými stanovami, nařízeními a zvláštními zákonnými předpisy. Dle § 44 zák. ze dne 7. května 1874 jest státní správa kultu povinna nad zachováním základního jmění bdíti a jest oprávněna o jeho existenci každé chvíle se přesvědčiti a nutná opatření za tím účelem předsevzíti (§ 38).

1. Bližší zákonná ustanovení o správě jmění klášterního obsahuje na základě nejv. rozh. ze dne 3. srpna 1858 výnos min. kultu a vyuč. ze dne 5. srpna 1858 č. 1282; dále ustanovuje výn. téhož ministerstva ze dne 11. srpna 1857 č. 1891, že, uprázdní-li se úřad představeného, má politická správa zemská o přesném stavu jmění řádového býti zpravena a že táž přesvědčiti se má, zda toto jmění ve své podstatě zachováno zůstalo. Za příčinou zjištění těchto okolností jest předsevzíti inventuru resp. existující již inventář prozkoumati a opraviti.

2. Zcizení jmění klášterního.

Ke každému zcizení musí se vymoci svolení státní správy. Totéž platí i ve příčině zadlužení pozemků; vyňaty jsou jen jednotlivá jednání, jež mají svolení papežské kurie zapotřebí. Tato výjimka, (nehledě k tomu, že před konkordátem v Rakousku ustanovení práva církevního, pokud se týkala zcizování a onerace církevních statků, nikdy ku platnosti nepřišla) tím se odůvodňuje, že státní moc vždy jen s církví uvnitř státního území svého co činiti měla, při čemž ovšem biskupu nevadí, by dle všeobecných základních zásad ve všech případech, ve kterých to za nutné uzná, svolení

papežské kurie pro jednotlivá jednání ku zcizení neb obtížení směřující si vyžádal. Na tomto vnitřním aktu církevním není ovšem vnější právní platnost jednání závislou.

3. Pro správu řeholních beneficií platí ustanovení cit. zák. ze dne 7. května 1874 (§§ 1—14) (viz čl. Obročí a Úřady církevní).

Bez konkursu lze jenom řeholní beneficia obsaditi. Naproti tomu jsou ona beneficia, jež pouze patronátu některého řádu podléhají, všeobecnými ustanoveními vázána (dv. dekr. ze dne 11. září 1785.).

Konkurs třeba však vypsati, když řád své inkorporované fary pro nedostatek qualifikovaných řádových kněží musí obsaditi světskými duchovními. V tomto případě jest pak řád navrženými mu terny vázán (dv. dekr. ze dne 21. srpna 1816.). Z § 5 cit. zákona ze dne 7. května 1874 vyplývá, že tyto, jakož i podobné starší předpisy, i nadále v zásadě v platnosti zůstávají.

IV. Právo občanské.

1. Práva osobní.

a) Ku platnému vstoupení nezletilce do duchovního řádu třeba svolení otcova, nebo poručníka a vrchnoporučenského úřadu (dekr. dv. kanc. ze dne 26. ledna 1844 č. 780).

b) Složení slavných slibů čistoty se strany řádových osob jest překážkou manželství (§ 63. o. o. z.).

c) Kněží řádoví osvobozeni jsou z pravidla od povinnosti zastávati úřad poručenský.

2. Nabývání vlastnictví.

a) Kláštery.

Dle nynějších platných zákonů povinny jsou řády a kongregace obojího pohlaví při nabývání jmění dbáti příslušných ustanovení. Ke všem občanskoprávním jednáním, jež před veřejnými orgány se předsebéřou, mají představení řádů souhlas biskupův si zjednati.

Při nabývání vlastnictví má biskup zároveň potvrditi, že dotýčná korporace duchovní k tomuto nabytí dle stanov svých jest způsobilou. Úřadům, jimž vedení veřejných knih jest svěřeno, jest o každém nabytí nemovitých statků duchovními řády nebo kongregacemi politické správě zemské oznámení učiniti.

b) Členové řádů.

Členové řádů jsou následkem slibu chudoby nezpůsobilí nabývati vlastnictví (dv. dek. ze dne 25. října 1772, ze dne 21. a 24. května 1774, ze dne 30. května 1780, ze dne 9. listopadu 1781 č. 30, ze dne 30. července 1782 č. 72, ze dne 23. března 1809 č. 887, ze dne 27. dubna 1816 č. 1235 a ze dne 7. června 1833 č. 2618 sb. z. s.).

Výjimky z těchto pravidel tvoří:

a) Kněží řádoví, kteří následkem papežské dispense nebo zrušení jich řádu, ústavu nebo kláštera ze svazku řádu vystoupili (pat. ze dne 9. listopadu 1781 č. 80, dv. dekr. ze dne 26. ledna 1810 č. 898, ze dne 17. července 1835 č. 76, ze dne 28. prosince 1835 č. 111 sb. z. s.);

b) rytíři řádu německého (pat. ze dne 28. června 1840 č. 451 sb. z. s. § 10);

c) rytíři řádu maltánského (pragm. sankce ze dne 5. července 1767);

d) redemptoristé (dv. dekr. ze dne 9. ledna 1843 č. 670 sb. s.;

e) anglické panny (dv. dekr. ze dne 7. června 1774, Kropova sb. zák. sv. 5. str. 354);

f) redemptoristky (d. dv. kanc. ze dne 23. pros. 1830 č. 2498 a ze dne 24. března 1831 č. 2508 sb. z. s.).

g) milosrdné sestry (d. dekr. ze dne 13. ledna 1832 č. 2546, dv. dekr. ze dne 27. února 1743 č. 685 a dv. dekr. ze dne 13. července 1845 č. 90 sb. z. s.).

Kněží a jeptišky, jež po zrušení jich klášterů ku světskému stavu duchovnímu přestoupili, jsou ode dne, kdy jim zrušení ono oznámeno bylo, způsobilými nabývati vlastnictví (pat. ze dne 30. července 1782 sb. z. s. č. 72). Řeholníku, jenž složil slib chudoby mající za následek ztrátu svobodné správy jmění, jest ve příčině jmění, o němž tento mezi živými nepořídil, opatrovníka ustanoviti (§ 182 pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.).

3. Právo dědické.

Členové řádů nejsou z pravidla způsobilými k poslednímu pořízení; jednotlivé řády mohou si však vydobyti zvláštního povolení, že jeho členové smějí činiti poslední pořízení. Byli-li členové řádu sproštěni závazků ze slibu plynoucích, nebo jestliže po zrušení jich kláštera nebo ústavu z řádu vystoupili, anebo jsou-li v takovém poměru, že dle nařízení správních nemohou za příslušníky řádu považováni býti, nýbrž že úplného vlastnictví nabýti mohou, — jest jim dovoleno o jmění svém pořizovati. (dv. dekr. ze dne 17. července a 28. prosince 1835 č. 76 a 111 sb. z. s., d. dv. k. ze dne 4. ledna 1836, sb. z. pol. sv. 64 str. 4). Kněží řádoví za vojenské kaplany ustanovení nemají práva pořizovacího. (Cirkul. dvor. vál. rady ze ze dne 7. dubna 1818 č. 287, sb. voj. zák. str. 107.)

Členové kongregací redemptoristů mohou o svém jmění na případ smrti volně disponovati, poněvadž nejsou, jako členové jiných řádů, slavnými, nýbrž jen jednoduchými sliby vázáni, pročež každé chvíle z kongregace bez všeliké vyšší dispense vystoupiti mohou (dv. dekr. ze dne 9. ledna 1843 č. 670 sb. z. s.).

Způsobilými k testamentu jsou rytíři řádu Johanuitův (dv. dekr. ze dne 11. prosince 1795 č. 268 sb. z. s.)

Naproti tomu jsou členové řádu maltézského v Praze nezpůsobilými pořizovati (d. dv. kanc. ze dne 22. ledna 1818 č. 1408 sb. z. s.)

Členové duchovního řádu nemohou býti svědky posledního pořízení (§ 59 o. o. z.). Naproti tomu jsou saecularisovaní kněží řádoví platnými svědky testamentárními. (dv. d. ze dne 20. května 1785 č. 433 sb. z. s.) Při výjimečných posledních pořízeních mohou i členové duchovních řádů jako svědci fungovati. Řeholníci nezpůsobilí vlastnictví nabývati jsou též nezpůsobilými dědit. Tato nezpůsobilosť dědická řeholníků nebývá zrušením zákonů amortisačních odstraněna (Výn. ze dne 7. ledna 1857 č. 12809, sb. 270) a nelze ji ani dispensí seslabiti (výn. ze dne 3. července 1867 č. 5384, sb. 2815).

V. Právo trestní.

Nař. min. ze dne 7. června 1869 č. 134 ř. z. přijalo za pevnou zásadu, že biskupský nález uvěznění kněze do duchovního ústavu polepšovacího nařizující jen potud a tak dlouho působiti může, pokud se dotyčný kněz jemu dobrovolně podrobí. Zásada tato platí pro všechny řehole obojího pohlaví, takže žádný příslušník řehole nesmí z nižádné příčiny proti své vůli v podobné vazbě držán býti. Ale i v příčině těch, již dobrovolně

vazbě se podrobí, musí zdravotních i lidskosti odpovídajících ohledů přesně dbáno býti. Proto jsou biskupové povinni předkládati politické správě zemské seznamy duchovních ve vazbě jsoucích. Zdráhají-li se biskupové tyto seznamy předkládati, jest povinností okresních hejtmanů tyto ohledně světských kněží zřizovati, ohledně kněží řeholních seznamy ty od představených jednotlivých konventů nebo kongregací si vyžádati, je prozkoumati a zemskému správci předložiti (nař. min. ze dne 7. srpna 1869 č. 135 ř. z.)

Bylo-li proti členu kláštera vyšetřování trestním soudem zahájeno, jest o tom duchovnímu představenému (§ 29 cit. zák. ze dne 7. května 1874) jakož i politické správě zemské zprávu dáti. (Výn. min. sprav. ze dne 25. ledna 1880 č. 1091).

VI. Daně.

1. Daně z budov. Budovy ústavů a klášterů nejsou jakožto takové, beze zvláštního ustanovení zákonného, od daní osvobozeny a podléhají tudíž té dani domovní, která právě v místě, kde se budovy nacházejí, v užívání jest.

Zvláštními ustanoveními osvobozeny jsou od daní:

a) Klášterní budovy řádů žebravých, vyjma ony části, jež skutečně jsou pronajaty (nejv. roz. ze dne 10. srpna 1829; dekr. dv. ze dne 27. srpna 1829 č. 3930).

b) Při ostatních ústavech a klášteřích ony budovy neb jich části,

α) jež pro bohoslužbu určeny jsou,

β) jež dotyčnou korporací účelům nemocničním, chudinským a jiným dobročinným bezplatně věnovány byly (nejv. roz. ze dne 12. srpna 1820 č. 1842, d. dv. ze dne 22. srpna 1820);

γ) jež určeny jsou pro účely učební a k ubytování učitelů (d. dv. k. ze dne 22. července 1821 č. 1045, výn. min. fin. ze dne 5. ledna 1874 č. 34293).

δ) ubikace farního úřadu, byt pro duchovního správce fary a pro farní bohoslužbu ustanovené osoby (kostelník, kostelní sluha, nosič nebes, zvoník) (nejv. roz. ze dne 30. srpna 1827, dv. d. ze dne 18. září 1827 č. 2942).

2. Daně z příjmů. Příspěvky, jež obročím, klášterům nebo duchovním řádům ze státní pokladny, veřejných fondů, nebo od obcí plynou, podléhají daním z příjmů ve druhé třídě. (§ 4 pat. o dani z příj.)

Osvobozeny jsou od povinnosti daňové příjmy žebravých klášterů a řádů duchovních, které zabývají se vyučováním, výchovou nebo ošetřováním nemocných. (§ 6 odst. 2 pat. o dani z příj.).

Klid nedělní a sváteční.

V neděli má býti každá živnostenská práce zastavena, tak aby dělnictvu každého závodu dopřán byl klid nedělní počínající 6. hodinou ranní každé neděle a trvající nejméně 24 hodin. (Čl. I. a II. zák. ze dne 16. ledna 1895, č. 21 ř. z. a § 1 nař. min. vn. a kultu a vyuč. ze dne 24. dubna 1895 č. 58 ř. z.)

Povinnost zachovávati klid nedělní vztahuje se však pouze na živnosti, které podléhají řádu živnostenskému, jehož § 75 zákonem ze dne 16. ledna 1895 č. 21 ř. z. zrušen byl.

Ve dni sváteční má býti dělníkům poskytnuto tolik času, aby každý dle svého vyznání náboženského dopoledním službám božím obcovati